334288 ـ نماز میت غایب برای کسی که بر اثر کرونا فوت کرده است

سوال

در شبکه‌های اجتماعی منتشر شده که کسی که بر اثر کرونا بمیرد مانند دیگر مسلمانان غسل و کفن و دفن نمی‌شود و مانند آن‌ها بر وی نماز میت خوانده نمی شود. آیا جایز است که بر کسی که بر اثر کرونا از دنیا رفته به تنهایی (نه در جماعت) نماز میت بخوانم؟ جزاکم الله خیرا

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولا:

قول درست‌ترِ علما این است که نماز میت غایب مشروع نیست مگر بر میتی که در سرزمینش بر وی نماز میت ادا نشده باشد.

ابن قیم ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«روش و سنت ایشان ـ صلی الله علیه وسلم ـ این‌گونه نبود که بر هر میت غایبی نماز بخواند. چرا که بسیاری از مسلمانان در حالی که غایب بودند (در سرزمین دیگری بودند) از دنیا رفتند و ایشان بر آنان نماز نخواند، اما از ایشان با سند صحیح نقل شده که بر نجاشی نماز میت ادا کردند، بنابراین مردم بر سه روش اختلاف کردند...

شیخ الاسلام ابن تیمیه ـ رحمه الله ـ می‌گوید: درست آن است که [میت] غایب اگر در سرزمینی از دنیا برود که آن‌جا بر وی نماز ادا نشود، بر وی نماز غایب ادا می‌شود چنان‌که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ بر نجاشی نماز گزارد؛ زیرا ایشان در بین کافران از دنیا رفت و کسی بر ایشان نماز را ادا نکرد و اگر در جایی که مرده بود بر وی نماز می‌گزاردند نماز غایب بر ایشان ادا نمی‌شد؛ زیرا آن‌چه فرض است با نماز مسلمانان بر وی ساقط می‌شود و پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ هم بر میت غایب نماز گزارده‌اند و هم نماز نگزارده‌اند و ترک این کار و انجامش هر دو سنت است اما این موضع خودش را دارد و آن نیز موضع خودش را والله اعلم، و در مذهب احمد سه قول روایت شده که صحیح‌ترینش همین تفصیل است» (زاد المعاد: ۱/ ۵۰۰ ـ ۵۰۱).

پیش‌تر در پاسخ به سؤال شمارهٔ (35853) به این مورد پرداخته‌ایم.

بنابراین اگر بنابر گمان غالب، شخص خاصی از مسلمانان به سبب این بیماری از دنیا رفته و بدون آنکه بر وی نماز گزارده شود دفن شده، در این صورت مشروع است که بر وی نماز غایب ادا شود.

اما اگر به نیت کسی [یا کسانی] که در این روز از دنیا رفته‌اند نماز می‌گزاری و آنان را نمی‌شناسی این کار مشروع نیست زیرا در عبادات اصل بر منع است مگر آنکه دلیلی بر انجامش وجود داشته باشد.

شیخ الاسلام ابن تیمیه ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«هر روز بر [مردگان] غایب نماز نمی‌گزارد زیرا چنین کاری [از پیامبر صلی الله علیه وسلم] نقل نشده و سخن امام احمد در تایید این منع است که می‌گوید: اگر شخص صالحی از دنیا برود بر وی نماز [غایب] ادا می‌شود، و به داستان نجاشی استناد می‌کند.

اما آن‌چه برخی از مردم انجام می‌دهند و هر شب بر همهٔ مسلمانانی که در آن روز مرده‌اند نماز [میت] می‌گزارند، بدون شک این کار بدعت است» (الفتاوی الکبری: ۵/ ۳۶۰).

ثانیا:

اصل بر این است که نماز جنازه در حضور جنازهٔ میت مشروع است و نماز غایب برای این استثنا شده که رفتن به مکان جنازه به سبب دوری سرزمین دشوار باشد، بنابراین اگر جنازه در خود شهر باشد سنت آن است که برای نمازِ گزاردن بر میت، به محل جنازه بروند.

نووی ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«مذهب ما بر جواز ادای نماز بر میتی است که غایب است...

اما اگر میت در خود آن سرزمین باشد مذهب بر این است که ـ و مصنِف و جمهور نیز بر این قول تاکید کرده‌اند ـ که نماز بر وی جایز نیست تا آنکه نزد جنازه حضور یابند؛ زیرا پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ بر کسی که [جنازه‌اش] در خود شهر بوده نماز ادا نکردند مگر در حضور آن و برای آنکه به خلاف جنازه‌ای که در سرزمین دیگری است، مشقتی در آن نیست». (المجموع: ۵/ ۲۵۲ ـ ۲۵۳).

شیخ ابن عثیمین ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«منظور از غایب یعنی آنکه در آن سرزمین نباشد اگرچه مسافت زیادی نباشد، اما آنکه در خود شهر از دنیا رفته باشد نماز غایب بر وی مشروع نیست بلکه مشروع آن است که به نزد قبر وی برود و بر وی نماز میت بگزارد.

برای همین، کار اشتباهی است که برخی از جاهلان که در اطراف یک شهر بر میتی که در خود آن شهر وفات کرده نماز میت می‌گذارند، زیرا این خلاف سنت است بلکه سنت است که به نزد قبر او بروی و بر وی نماز میت بگزاری» (الشرح الممتع: ۵/ ۳۴۵).

علتی که نماز غایب بر میت خارج از سرزمین مشروع شده، سختی حضور یافتن نزد جنازه و عدم امکان آن است، چنان‌که در سخن نووی گذشت.

در مغنی المحتاج إلی معرفة معانی ألفاظ المنهاج (۲/ ۲۷) آمده است:

و اگر برای کسانی که در آن سرزمین حضور دارند به سبب حبس یا بیماری امکان حضور [نزد جنازه] نبود، جایز بودن [نماز غایب] بعید نیست.

عبادی در حاشیهٔ خود بر تحفة المحتاج (۳/ ۱۵۰) می‌گوید:

برای آن‌که معتبر [در جواز خواندن نماز غایب] دشواری یا عدم دشواری است، پس هر گاه [با وجود بودن جنازه در همان سرزمین] حضور [در نماز جنازه] به سبب وسعت آن سرزمین و دیگر اسباب، دشوار بود [ادای نماز غایب] درست است و اگر دشوار نبود حتی اگر جنازه خارج از دیوار [شهر] بود، نماز غایب جایز نخواهد بود».

این علت برای کسی که به سبب این بیماری از دنیا رفته موجود است، اگر چه جنازه در داخل شهر باشد به سبب آن‌که حضور در کنار جنازه به سبب جلوگیری مسئولان از خروج مردم، امکان ندارد

اما چنان‌که گذشت، نماز غایب در این حالت بنابر قول راجح تنها در صورتی جایز است که کسی قبلا بر وی نماز میت نخوانده باشد.

بنابراین اگر کسی از خانوادهٔ میت یا کادر بیمارستان در بیمارستان بر وی نماز میت ادا کرده باشند در این حالت نماز غایب مشروع نیست.

اما... برای کسی که نتوانسته بر میت نماز ادا کند جایز است که در غیر اوقات منع عبور و مرور یا پس از پایان بحران بر قبر میت نماز بگزارد.

از الله خواهانیم که این وبا را از مسلمانان دور سازد.

ثالثا:

نماز جنازه به صورت فرادی (یک نفر بدون جماعت) نیز درست است که بنابر قول صحیح شرط نیست که حتما به جماعت ادا شود، چنان‌که در پاسخ به سؤال شمارۀ (152888) گذشت.

رابعا:

مشروع آن است که پس از غسل میت بر وی نماز گزارده شود، اما اگر به سبب ترس از زیان، امکان غسل میت نبود، مشروعیت نماز از وی ساقط نمی‌شود اگرچه بدون غسل دفن شده باشد.

الله تعالی می‌فرماید:

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ [تغابن: ۱۶]

(در حد توان خود تقوای الله را رعایت کنید).

عزالدین بن عبدالسلام ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

قاعده: هر کس مکلف به انجام طاعتی شد و توانست بخشی از آن را انجام دهد و از انجام قسمتی دیگر ناتوان شد، آنچه را به اندازۀ توان اوست انجام می‌دهد و آن بخشی را که نتوانسته از وی ساقط می‌شود (قواعد الأحکام: ۲/ ۷).

شیخ الاسلام ابن تیمیه ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

هر کس به استقرای آنچه در قرآن و سنت آمده بپردازد برایش آشکار می‌گردد که تکلیف، مشروط به توانایی علمی و عملی است. بنابراین کسی که از انجام یکی از آن دو ناتوان شد آنچه از انجامش ناتوان است از وی ساقط می‌شود و الله کسی را تکلیف نمی‌دهد مگر بر حسب توانایی‌اش... (مجموع الفتاوی: ۲۱/ ۶۳۴).

والله اعلم